

MAŽULONIŲ PILIAKALNIO PAPĖDĖS GYVENVIETĖ

Vida KLIAUGAITĖ

Mažulonių piliakalnis su papėdės gyvenvietė yra 1,1 km į ŠR nuo Ceikinių–Bečiūnų ir Panižiškės–Senojo Daugėlišio kelių kryžkelės, abipus pastarojo kelio, į PR nuo Vėlio ežero, Ignalinos miškų urėdijos Daugėlišio girininkijos 82 kvartalo V dalyje, Piliakalnio miške. Geografiškai ši vietovė yra Švenčionių aukštumoje, kuri susiformavo Medininkų ir Nemuno ledynmečių metu. Reljefas yra kalvotas, daubotas. Vienoje iš tokių kalvų ir įrengtas Mažulonių piliakalnis. Piliakalnis tyrinėtas dar 1907–1908 m. V. Kaširskio. Tuomet jis ištyrė daugiau nei 100 m² plotą, aptiko radiniais turtingą kultūrinį sluoksnį, kuris siekė nuo 20–30 cm storio aikštelės viduryje iki 5 m pakraščiuose. Piliakalnis datuojamas I tūkst. pr. ir XI–XIII a. (žr. V. Daugudis. *Mažulonių piliakalnis, Iš lietuvių kultūros istorijos*, V., 1961, t. 3, p. 16–40). Piliakalnis su papėdės gyvenvietė žvalgytas 1958 m. (LII, vad. O. Kuncienė) ir 1985 m. (MMT, vad. J. Balčiūnas). 1989 m. LII ekspedicija (vad. G. Zabiela) gyvenvietėje ištyrė 25 m² plotą, kuriame aptiktas iki 70 cm storio kultūrinis sluoksnis su brūkšniuota, lygiasiene bei žiesta keramika. Rasta židinių, molinis verpstukas, žalvarinė grandelė (žr. *ATL 1988 ir 1989 metais*, V., 1990, p. 30–31).

2005 m. Mažulonių piliakalnio papėdės gyvenvietės teritorijoje archeologijos tyrimai pradėti dėl rajoninio kelio 1432 Panižiškė–Senasis Daugėliškis–Mikalavas rekonstrukcijos. Iš viso 400 m ilgio rekonstruojamo kelio ruože iškasta 10 šurfų ir 25 perkasos (bendras plotas 762 m²) bei žvalgyta kasant pakelės griovius (bendras plotas apie 560 m²).

Tiriama buvo siauromis 2–3 m pločio perkasomis kelkraščiuose ir 4–5 m pločio perkasomis kelio ruože. Tyrimų metu aptiktas vertingas kultūrinis sluoksnis, kuris išlikęs labai nevienodai – kai kur jo storis tesiekė vos 10 cm, o kai kur net iki 1,8 m. Kadangi gyvenvietė buvo įrengta labai kalvotoje vietovėje, o anksčiau rekonstruojant kelią reljefas buvo stipriai pakeistas (vienur nustumdytas, kitur užpiltas atvežtiniu žvyru), sveikas kultūrinis sluoksnis aptiktas tik dviejose vietose, buvusiose daubose – į PR nuo piliakalnio ties sankryža su miško keliuku į Vėlionis bei į Š nuo piliakalnio. Tyrimų metu aptikta statinių bei kitų žmogaus ūkinės veiklos liekanų – stulpaviečių ir kuolviečių, duobių, židinių. Tačiau dėl tyrimų specifikos nustatyti statinių formą ir dydį nebuvo galimybių. Iš viso surinkta daugiau kaip 10000 keramikos fragmentų. Beveik pusė (45%) keramikos sudarė lipdyta lygiasienė, maždaug po penktadalį – lipdyta apžiesta ir žiesta (atitinkamai 19,7% ir 21%). Lipdyta brūkšniuota ir grublėta keramika tesudarė nedidelę visos keramikos dalį (atitinkamai 7,8% ir 6,5%). Aptikti 152 individualūs radiniai. Didžiausią jų dalį sudarė verpstukai (66 vienetai, iš jų 4 rausvo šiferio). Taip pat nemažai žalvarinių dirbinių dalių – juostinių apyrankių zoomorfiniais galais dalys, įvijiniai ir juostiniai žiedai, pasaginė segė, smeigtukai (iš jų paminėtinas itin puošnus ritininis smeigtukas, kurio galvutė puošta reljefiniu spiralės ornamentu, o skritulių kraštai – spurgeliais (14 pav.)), apkalų ir įvairių neaiškios paskirties dirbinių dalių. Taip pat gausiai aptikta geležinių darbo įrankių (pei-

14 pav. Ritininis smeigtukas.
V. Kliaugaitės nuotr.
Fig. 14.
A cylindrical pin.

liai, pjautuvai, yla) ir kitų buityje naudotų daiktų (skiltuvai, kiti neaiškios paskirties dirbiniai). Surinkta daugiau kaip 5 kg metalurgijos atliekų, šiek tiek molio tinko.

Pagal gausiausiai iškastą medžiagą – keramiką – papėdės gyvenvietė datuojama I tūkst. – II tūkst. pradžia. Atskiri gyvenvietės apgyvendinimo etapai kultūriniam sluoksnyje neišsiskyrė. Ankstyvesnė – brūkšniuota ir grublėta keramika – beveik visa rasta gilesniuose sluoksniuose, bet juose taip pat buvo ir vėlyvos – žistos – keramikos. Tuo tarpu pagal individualius radinius gyvenvietė datuojama vėlyvuuoju geležies amžiumi.

FOOT SETTLEMENT OF THE MAŽULONYS HILL-FORT

In 2005 at the Mažulonys hill-fort foot settlement an area of 762 m² located in the path of the reconstructed road and roadside ditches was investigated. Besides that, a visual survey of another 560 m² was performed during the road reconstruction works. The investigation revealed a valuable cultural layer with a very uneven preservation limit: in some spots its thickness was only 0.1 m, whereas in the others the cultural layer went down to 1.8 m. During the survey over 10 thousand shards of hand-made and wheel-made pottery were collected. 152 individual finds were discovered as well, including bracelets, pins (Fig. 14), a fibula, knives, stickles, spindles etc. During the investigation objects revealing lifestyle of the community and its anthropogenic activities, such as postholes, hearths and pits, were discovered. According to the potshards excavated the foot settlement dated to the 1st – early 2nd millennium A.D.; whereas according to the individual finds the settlement dated to the Late Iron Age.

LIEPORIŲ NEĮTVIRTINTA GYVENVIETĖ I

Birutė SALATKIENĖ

Lieporių neįtvirtinta gyvenvietė I įeina į Lieporių archeologinių paminklų kompleksą, esantį Šiaulių miesto P pakraštyje. Šį kompleksą sudaro V–VIII a. kapinynas ir 2 gyvenvietės – Lieporių neįtvirtinta gyvenvietė I, esanti į š. nuo kapinyno, ir Lieporių neįtvirtinta gyvenvietė II, 1993 m. surasta apie 800 m į PR nuo kapinyno, kelio į Kelmę R pusėje. Lieporių kapinynas buvo tyrinėtas 1987, 1990

ir 1991 m. (žr. *ATL 1986 ir 1987 metais*, V., 1988, p. 114–116; *ATL 1990 ir 1991 metais*, V., 1992, t. 1 p. 117–122). Lieporių neįtvirtinta gyvenvietė I buvo tyrinėta 1992–1998 ir 2000–2001 m. (žr. *ATL 1992 ir 1993 metais*, V., 1994, p. 64–73; *ATL 1994 ir 1995 metais*, V., 1996, p. 47–52; *ATL 1996 ir 1997 metais*, V., 1998, p. 90–99; *ATL 1998 ir 1999 metais*, V., 2000, p. 103–106; *ATL 2000 metais*, V.,